

Emlékezés John Lukacsra

Szilvay Gergely

John Lukacs – először a Pázmány történelem szakán találkoztam a nevével – hol máshol? A történelmi tudat ugyanis kötelező olvasmány volt. Egy izgalmas munka, ami felveti a történelemmel és történetírással kapcsolatos izgalmas kérdéseket, mégis elkerüli a posztmodern zsákutcáit. Nem relativista, nem nihilista, nem szubjektív, hanem személyes. Aztán elolvastam az Éveket. Majd a polgári kor végéről szóló, elmélkedő munkáit. Egyik legjobb könyvét, a Budapest, 1900-at, amit azért írt, mert meg akarta mutatni, hogy a magyar főváros joggal tudna Béccsel vetekedni, ha akkor, az 1980-as években nem a kommunista blokkban feküdt volna már jó pár évtizede. S végül az Eredendő bűnös vallomásai.

Idővel a szerzőnek is utána olvastam, nem csak könyvei kerültek fel aláhúzva, kijegyzetelve a polcomra. Zsidó-katolikus család, budapesti polgári miliő, Anglia, világháború, nácik és gettó, kommunisták, Amerika. S mindezek az élete első évtizedeiben esett megpróbáltatások nem szegték jókedvét, derűét; megmaradt régimódi, reakciós, életvidám hedonistának, aki szivarral és sörrel ellátva magát ül neki könyvet írni, aggódik, hogy nem izgatják-e fel túlságosan a kecses női lábak a főiskolán, eközben pedig a latin nyelvű misézést preferálná, mert a latin az egyház egyetemességét fejezi ki a túlhajtott nacionalizmussal szemben.

John Lukacs sosem vetette meg az élet örömeit: a gettóban is rátalál a szerelemre, s még idős korában is flörtöl Budapesten. Interjú közben hosszasan magyarázza, mit jelen a biliárdban a mandiner, pennsylvaniai házában szilvóriummal és olasz borral kínál. Kedvesen-pajkosan emlékezik feleségeire, akiket sajnos el kellett temetnie.

Miközben egyre népszerűbbek a könyvei, s ismert történész lesz Amerikában, majd Magyarországon is, bevonódik a helyi közéletbe. Az országos amerikai közélettel szemben tartózkodó: neki az amerikai politika fősodra pártállástól függetlenül túl progresszív, túl optimista, túl technicizált, túl mechanikus, túl lélektelen. Besorolják paleokonzervatívnak, de hát ez a címke is csálén áll rajta; ő maga reakciónak nevezi el magát. S valamiféle régimódi világlátást képvisel, melyben olyan szerzők kerülnek központi szerepbe, mint az utolsó déli agrárius író, Wendell Berry, akit itthon gondolkodás nélkül népinek, harmadikutasnak mondanánk. Ez John Lukacs: a Tocqueville-rajongó, közép-európai angolszász konzervatív népi tendenciákkal.

Talán mindabban, ahogy nem találja meg a maga szimpátiáit az amerikai politikai palettán, az fejeződik ki, hogy John Lukacs pennsylvaniai remeteélete és angolul írt könyvei mellett is mennyire közép-európai. Nálunk nem lenne akkora problémája azzal, hogy minek nevezze magát.

S hát, ha hazabeszélhetek, John Lukacsnak köszönhetjük munkahelyem elődlapjának, a Reakciónak a nevét is, hiszen Lukacs nyomán javasolta Ablonczy Balázs, hogy az Ufiban átalakuló, dinamikus és fiatalos, 2007-ben induló, tíz számot megért havilap a lukacsi önmeghatározást tegye a magáévá.

Azóta nem pusztán itthon, Budapesten találkozhattam vele, hanem a Kőrösi Csoma Sándor program ösztöndíjasaként 2017 májusában egy napra legendás otthonában is, Churchill-szivarok, Churchill-mellszobra, tízezres könyvtárának kötetei közt saját otthonában is.

Kilencvenötödik születésnapján, 2019 januárjának utolsó napján felhívtam. „Kedves jó öcsém! Mára voltam 95 esztendő, igazán nem szeretem, túl sokáig tart meg a Jóisten! – mondta a telefonba János bácsi. - Különben nagyon gyenge vagyok, de gyermekeim ellátnak. Szóval nagyon gyenge vagyok, de épphogy lélegzem.” „Nem vártam, hogy van olvasóm még, és igazán a szívem mélyéből hálás vagyok nekik, de hogy megérdemlem-e, nem tudom.” Rövid beszélgetésünk végén John Lukacs annyit mondott: „Sokat gondolok a hazámra. Isten áldja az országot és az embereket.”

Kicsit több mint három hónap múlva jött a hír: János bácsi Teremtőjéhez költözött. Isten nyugosztalja, köszönjük munkás életét.